

Mit kíván a magyar nemzet.

Legyen béke, szabadság és egyetértés.

1. Kívánjuk a sajtó szabadságát, cenzúra eltörlését.
2. Felelős minisztériumot Buda-Pesten.
3. Évenkénti országgyűlést Pesten.
4. Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés.
7. Urbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdtszék, képviselői egyenlőség alapján.
9. Nemzeti Bank.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.
11. A politikai statusfoglyok szabadon bocsáttassanak.
12. Unio.

Egyenlőség, szabadság, testvériség!

Mérnökök a szabadságharcban

Az 1848-i polgári forradalom gazdasági-társadalmi vívmányainak védelméért, a Habsburgok és szövetségeseik támadása ellen kibontakozott szabadságharcban számos mérnökember vívott nemes viadalt, szolgálta a magyarság ügyét. (Bem seregében, Gábor Áron öntődjében).

A honvédsereg tábornoka részéket alakult meg a hadmérnöki kar, amely később önálló egységként szerepelt. Parancsnokuk előbb *Gaál Miklós*, majd *Török Ignác tábornok volt, akiknek működése közt mintegy ötven mérnökkari tiszt szerepelt. Ők irányították többek között Szeged erődtámaszait munkálatait, 1849 tavaszán.*

A honvédség mérnökeinek nagy része a császári seregből hozta magával hadmérnöki ismereteit, de mintegy húsz mérnök a polgári mérnökök köréből került ki, köztük *Margittay Gábor*, a szeged-csongrádi takerékpárzár első épületének tervezője.

A szabadságharc folyamán a tábornokok és törzstisztek között — Görgey Artúrt leszámítva, ő vegyész mérnök volt —, alig találunk mérnököt. Ugyanakkor a számos törzstiszt, százados és főtiszt között sok mérnök működött.

A nemzetőrök, önkéntesek és gerillák sorában ugyancsak számos mérnököt találunk, akikről *Urbán Aladár* könyvéből nyerhetünk hiteles adatokat. Innen ismerhetjük meg Csanád és Csongrád vármegye önkéntes zászlóalját, a Csongrád megyei önkéntes osztályt. Az 1849. február 21-én Szegeden kibocsátott kiáltványban pedig fegyverforgatásra szólították fel a mérnököket is, valamint szakmai érteiket. Ekkor állt a sereg szolgálatába *Czimeg János*, a Széchenyi tér első rendezője, valamint *Bakacs János* hadmérnök, majd *Böjtölvi Ferenc* százados, aki augusztus elején Újszegednél vívott harcban lört sebet kapott. Hasonló sorsra jutott *Csanády Mihály*, aki Jellasics ellen harcolt, majd Pozsonyban volt parancsnok. A Csongrád megyei harcokban több helyütt is kitüntette magát *Csemegi Ignác* honvédtiszt, aki a Kázmér-hadtest fegyverletelenségéig harcolt, majd 1881. után órnagyi címmel nyugdíjazták. Ugyancsak említésre érdemes a hódmezővásárhelyi születésű *Dombrády László*, aki mérnökszázadosként vett részt a szabadságharcban, majd az 1851. évi pesti hadbírószágon rehabilitálták.

Érdekes és említésre méltó *Farkas György* életútja, aki

Nagyváradon született, és Szegeden lett önkéntes 1848-ban. Harcolt délvídeken és a tavaszi hadjárat útközeteiben, majd Buda bevételénél az első között tört be a várba. Ekkor figyelt fel rá Görgey.

A szabadságharc számos harcosa sorából a két szegedi földváryt is említjük, akik közül Sándor és Károly egyaránt ezredes volt, és 1880 óta a Földváry utca őrzi nevüket.

Garibaldi önkéntesei között, Klapka légióiban további katonákat, mérnököket és hőseket találunk — miként a két *Beszédes* szegedi tanuló, akik közül mindkettő hazának kiváló mérnökévé vált. Igazán csak sajnálhatjuk, hogy a szabadságharcot tüzészázadosként végigharcoló, és Szentesen 1887-ben meghalt mérnök *Kosztka Károly* golyószórója a szabadságharcban nem nyerhetett alkalmazást.

Ebben az írásban csak néhány nevet és momentumot említettünk fel azok küzdeni tudásából, akik mérnökként harcoltak a magyar szabadságharcért. Nevük felemlítése területünket tekintve sem teljes, csak alkalomszerű.

Bátyai Jenő

Korhadtt fakesztek...

Jelképesen használok a kitűnő szerző, Rákosi Viktor nagy sikerű könyvének címét, március idusán, a szegedi őskert(ek) 48-as hőseinek sírhelyeit kutatva — mostanság, amikor némelyike valóban tűnedezőben van. Pedig most volna a legnagyobb szükség arra, hogy az unokák a hősök domboruló sírjaira borulva ápolják azokat. Most, amikor határainkon kívül nemcsak a keresztek dőlnek le, de a harangok is kezdenek elnémulni...

Hadd vezessem rövid sétára a Belvárosi és a Dugonics temetőben azokat a fiatalokat, akiknek nem álom öldösi szíveiket, szemük a hősi múlt felé tekint, s fülük befogadja a hősök szülői dicséretét. Nézzük sorra, kik is voltak azok, Kossuth „névtelen félistenei”, akik nem parancsszóra, hanem önként mentek a megtámadott haza védelmére.

Kezdjük a „közhonvédekkel”. A Belvárosi temető díszsírhelynek fenntartott részén találjuk *Bauernfeind Gyula* sírkeresztjét. A 19 éves fiú sorsa tragikusnak mondható. Nem lehetett első szülővárosában a toborzásnál, hát az első között volt Szenttamásnál, ahol a sánc tetején elvitte egyik lábát az ágyúgolyó. Sebe üszkösödni kezdett a lassú tiszai gályán, amely hazaszállította. Már nem lehetett segíteni rajta. Meghalt 1848. június 16-án. Őt tekintjük szabadságharcunk egyik első hősi halottjának.

48-as honvéd volt *Kapcsándy Károly*. Elhunyt Szegeden 81 éves korában, 1911. július 15-én. De a Dugonics temetőben egy másik honvédnak *Göri Józsefnek*, aki ugyanezen évben halt meg, nevét a sírkövön már nem leljük. A sírkőről készült fényképfelvételeken (1957) még az ő neve van, de helyette bevéssze ma már idegen név szerepel?

Fiatalon, 15 évesen jelentkezett a honvédseregbe *Csala József*. Szenttamásnál ő is súlyos sebet kapott, de felgyógyulva még 43 dicső csatában harcolt. A csatamezőn nevezte ki Perczel tábornok hadnaggyá. Világos után — regénybe illő vándorlása során

Rigó József és Göri József, a szabadságharc szegedi hőseinek sírlelkéi az 1957-ben készült fotókon. Vajon mi lett a sorsuk?

— Mexikóban kötött ki, ahol mint „Zákány tábornok” írta nevét a hősök könyvébe. Ott is halt meg, Mexikó fővárosában, 1883-ban. Két világrész hőseként harcolt a szegedi születésű *Számwald Gyula*, aki a legmagasabb katonai rangot érte el az északiak oldalán az Egyesült Államokban, a magyar származásúak közül. Róla, valamint *Debrécsenyi Ignác*-ról, aki ugyanott harcolt s a sírja Szegeden van, a Belvárosi temetőben, már e lap hasábjain nem is egyszer megemlékeztünk. Az ő méltóságukra kevés lenne jelen közlemény!

A Belvárosi temetőben nyugvó tiszthelyettesek, honvéd hadnagysok a következők: *Schwartz Ferenc* (1829—1904), *Halasy Ede* (1828—1893), *Mészáros Lajos*, később kir. járásbíró városunkban, s a szenttamási hős, vörössipkás *Bárkányi Benő* (1830—1918).

A főhadnagysok közül ugyanitt nyugszanak: *Csetz Péter* (1820—1910), *László Flórián* (volt Laász, vagy Lász?) Szeged város fele... (az írás olvashatatlan a sírkövön!) polgára, meghalt 1888-ban. *Kubinyi János* (1817—1899) községi jegyző, *Regdon Mihály* (1819—1896).

A Dugonics temetőben találjuk *Szilber Ignác* (1830—1874) szegedi sőtárnok nyughelyét. De itt ér bennünket a legnagyobb csalódás is. Hiányzik *Rigó József* (1826—1901) 48-as honvédtiszt, később szegedi ügyvéd s köz-

A hősi múlt emlékei

Körsétánkat fejezzük be a „jelképes” vértanú tábornok sírlelkével. Róla is már többször írtam, ugyanennek a lapnak hasábjain. Érthetetlen, hogy e derék katonának miért nehéz a helyét kijelölni a magyar történelemben? Jelképes vértanúnak tartom, mert ha életben maradt volna (Szegeden kolerában hunyt el 1849. július 27-én), Haynau kémleletlenül felkötötte volna Aradon, már csak azért is, hiszen különösképp gyűlölte őt.

Most csak a legújabb kutatási adatot mondhatom el róla. Pályafutásáról annyival többet tudunk, hogyan is került a honvédség tábornoki karába a Württemberg-huszároktól, Galiciából. Ugyanis az innen haza „szökő” Lenkey századosnak őt küldték nyomába. Beregszászig követte is a „merész” Lenkey Jánost. Itt azonban arra kérték barátai, maradjon ő is itthon. *Répassy Mihály* azonban visszament még, de csupán azért, hogy „mihamar visszatérhessen ott lévő ezredének legnagyobb részével”!

Ismeretes, sírjánál, Kosuthal az élen, ott állott az egész kormány. Sírkövét a Belvárosi temetőben, csak a Bach-korszak végeztével lehetett felállítani. A mészkövből készült tábla a sírlelken már erősen rongált állapotban van. Ajánlatos lenne az eredetinek múzeumi raktári megőrzése és sírjának méltó felújítása.

Nincs elég helyünk itt ahhoz, hogy sok más hősről, kik a „Népek tavasza” nagy eseményeiben valamiképp is részt vettek, megemlékezhessünk. Csupán azokra szorítkozhatunk, akiknek emléke még elérhető közelségben látható körülöttünk. Nem hallgathatunk azonban egyikükről, a XIX. század Szegedjének legnagyobb fiáról, *Osztrovsky Józsefről* (1818—1899), akit városunk Széchenyinek tekintettek. Ott volt mindenütt, ahol reformról beszélhettek ebben a városban, a forradalomban is, mint Kosuth kormánybiztosa s aki mint ilyen, közel állott a bitófához is.

Bizton elmondhatjuk róla, nem volt még azóta sem senki ebben városban, aki lángolóbb beszédet tartott volna a Mars-mezőn (most Marx-tér) akár máshol is, a szabadság és a demokrácia érdekében.

Befejezem hát, a róla való emlékezéssel, elmondva azt, minek köszönhetette végül is — kegyelemből — a 8 éves várfogságot.

Osztrovsky beszéde, amelyet a kinyilvánított függetlenség első éves megünneplése alkalmával tartott, alkalmas lett volna arra, hogy az osztrák cs. és kir. haditörvényszék halálra ítélje. 62 előkelő szegedi polgárt hallgattak ki ügyében, akik, mint nemzetőrök, a szószék közelében állva, legközelebből a legjobban hallhatták mindazt, amit mondott. Ezek mindegyike azonban mégis egyöntetűen azt vallotta, hogy nem érthető a szónoklatot, mivel akkor „nagy szél fújt...”. De hát a magyar ugaron az „égig nyúló gízgázok között dudva és muhar” mindig akadt. Vagyis akadt egy valaki, aki ott sem volt az ünnepségen — mégis mindent elmondott...

Mostanság országszerte gyűlnak az emlékezés tüzei. Ez alkalommal szítsuk fel a lélekben való emlékezés lángjait föllelhető 48-asaink sírhalmain, de a határainkon túli, tűnedező, korhadó keresztek fölött is...

Csongor Győző

A magyar zászló színei

Napjaink embere talán el sem tudja képzelni, hogy valamikor, nem is olyan régen, a népeknek nem voltak nemzeti színű zászlók. Országgyűléseik ugyanis királyuk lett az államhatárol megtestesítője. Az uralkodó pedig saját színeit, ábrázolásait használta zászlóján, mint például a francia Bourbonok a liliumot. Minthogy az uralkodónak, mint államfőnek a kiemelt szerepe később is megmaradt, túlélte a középkort, címere, zászlaja lett az ország felségele.

A zászló egyidős a történelemmel. Nomád szimbólum, a népvándorlások Európát előzőlők harci jelvénye. Kézai Simon, IV. (Kun) László királyunk (uralkodott: 1272—1290) krónikása szerint a magyarok turulus zászlók alatt harcoltak. Később — a Képes Krónika színes illusztrációja tanúsítja — a királyok és királyi hercegek zászlóin piros-fehér csíkokat vagy zöld halomra ültetett kettős keresztet látunk. A piros-fehér tehát az Árpád-házi királyi család színe, amelyet egy-

más alatti sávokban — vágásokban viseltek zászlóikon (és természetesen pecsétjeiken).

A kettős kereszt legkorábbi ábrázolásainkon lebeg, de a XIII. század vége felé már van talapzata, mégpedig a harmas ívű zöld halom, amelyet a XIV. századtól már rendszeresen odahelyeznek a piros háttérben megjelenő fehér kereszt alá, s tulajdonképpen így már össze is állt a három szín. A kereszt töve nyitott, leveles koronából magasodik fel.

A XVI. század elejére a piros-fehér vágásokhoz, majd később a zöld hármashoz érdekes magyarázat kapcsolódott. E szerint az államcímerek országot, mint területet szimbolizálják, a négy fehér (ezüst) vágás pedig az ország négy nagy folyóját, a Dunát, a Tiszát, a Drávát és a Szávát. Nincs kizárva, hogy ez hatott arra, hogy a korábban hétszer városi pajzs mellett II. Mátyás uralkodása alatt (1608—1619) feltűnik és évszázadokig használatban marad a nyolcszor vágott

változat is. Ez azt jelenti, hogy az addig pirossal kezdődő és fehérrel végződő sávokat helyett pirossal (vörössel) kezdődő és azzal is végződő csíksor alakult ki, ami így tisztábban ábrázolta a négy folyót.

Macedo portugál író, 1687-ben a harmas halmozatot, amelyen a kereszt áll, Magyarország legnagyobb hegyeként értelmezi. A XVIII. századtól a Tátrát, a Fáttrát és a Mátrát értik a három halom alatt.

A magyar zászló zöld sávja azonban valószínűleg nem a három halomzöldből született. Hogy honnan, azt ma sem tudják pontosan a szakértők. Tény, hogy II. Endre (1205—1235) okiratait már piros-fehér-zöld fonállal fűzték át, és később, a vegyesházbéli és Habsburg uralkodók idejében e háromszínű fonat dominált a hivatalos iratokon. E három szín jelképezte tehát Magyarországot. Ez hozzá alá, hogy II. Mátyás koronázásakor Pozsonyban piros-fehér-zöld szövetet vontak be s díszítették azt a fahidat, amely a Szent Márton (ko-

ronázó)-templomból vett ki, továbbá a Szent Mihály-kapu előtti emelvényt és korlátját, ahol a király letette a hűség esküt.

Az első piros-fehér-zöld zászlók azonban csak a XVIII. században jelennek meg, ám ezeket nem használták rendszeresen, hiszen majd csak az 1848. XXI. törvénycikk mondja ki, hogy a „nemzeti szín, és ország címe ősi jogaiba visszaállíttatik”, és elrendeli, hogy „minden középületnek s közintézeteknek minden nyilvános ünnepek alkalmával, és minden magyar hajókon a nemzeti lobogó és ország címe használtsék...”. Ugyanezt rendeli az 1907. XXVII. tc. a népiszkolákra. Ez a honvédségnek és minden magyar állami polgári hatóságnak is a zászlaja.

A magyar országgyűlés 1848-ban elvetette a Habsburgok családi heraldikáját megtestesítő birodalmi jelvényt. Helyette az első magyar királyi család színeiből az egész nemzet zászlójává vált, történelmi címerrel ékesített trikolor tette a magyar állam, a magyar nemzet szimbólumává.

Csonkaréti Károly